

Białystok, 12 maja 2017 r.

Dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk, Prof. UwB
Katedra Prawa Karnego
Uniwersytet w Białymstoku

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr Piotra Bogackiego pt. „Przestępstwo rozboju – studium prawnokarne i kryminologiczne”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Wiesława Pływaczewskiego, prof. UWM, przedłożonej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (ss. 553).

Recenzja składa się z sześciu części, obejmujących rozważania dotyczące wyboru tematu, przyjętych metod badawczych, struktury pracy, oceny bibliografii, formalnej strony pracy oraz końcowej konkluzji po lekturze dysertacji.

I. Wybór tematu

W szeroko pojętym dorobku współczesnej dogmatyki prawa karnego przestępstwo rozboju doczekało się już szeregu opracowań. W dotychczasowych pracach naukowych skupiano się, jednak przede wszystkim na analizie prawnokarnej i kryminologicznej jednego bądź kilku aspektów tego typu czynu zabronionego. Dostępne publikacje naukowe o charakterze prawnokarnym, z wyjątkiem wspomnianego przez Autora opracowania P. Wiatrakowskiego pt. „Przestępstwo rozboju w polskim prawie karnym”, nie stanowią wyczerpującej analizy przedmiotowej problematyki, mają one bowiem przede wszystkim charakter przyczynkarski i komentarzowy. Warto w tym miejscu zasygnalizować, iż praca P. Wiatrakowskiego pochodzi z 1997 r., od jej wydania upłynęło zatem już 20 lat. W tym okresie znacząco zmieniły się też realia społeczno – gospodarcze, które niewątpliwie warunkowały przestępczość rozbójniczą. Należy podkreślić, że skala zjawiska istotnie zmalała, biorąc pod uwagę dane z lat 90. XX w. i stale odznacza się tendencją spadkową. W roku 2014 stwierdzono 7673 przestępstw na podstawie art. 280

UNIwersytet WARMIŃSKO-MAZURSKI
w Olsztynie

SEKRETARIAT WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI

Wpłynęło dnia 16.05.2017

Nr zał.

kk., dla porównania w roku 1999, aż 35 443¹. Tendencja ta dotyczy całej przestępczości kryminalnej. Warto zaznaczyć, iż w latach 90. XX w. przestępstwa rozbójnicze były podstawowym kierunkiem działalności zorganizowanych ugrupowań przestępczych, jak też środkiem służącym im do eliminowania zagrożenia, poszerzenia stref wpływów i działalności porachunkowej. Obecnie zorganizowane struktury przestępcze zrezygnowały z trudnienia się działalnością w zakresie przestępczości pospolitej na rzecz przestępczości ekonomicznej i narkotykowej, która pozwala im na osiągnięcie większych zysków i ich maksymalizację.

Jak słusznie zauważa Autor dysertacji do analizy przedmiotowej problematyki skłania szczególny charakter przestępstw rozbójniczych, które charakteryzują się bardzo wysokim stopniem brutalności. Ponadto to właśnie przestępstwa kryminalne są najbardziej prymitywne, bezwzględne i dolegliwe dla jednostki, a ich występowanie wpływa niewątpliwie na obniżenie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie.

W związku z tym wybór tematu recenzowanej rozprawy doktorskiej należy uznać za słuszny, albowiem na dzień dzisiejszy w literaturze przedmiotu, brakuje opracowania monograficznego dotyczącego kompleksowej analizy prawnokarnych i kryminologicznych aspektów czynu zabronionego stypizowanego w art. 280 kk.

Obok wyjątkowo szerokiej i wnikliwej analizy warstwy prawnokarnej, Autor prezentuje opisywany czyn zabroniony w świetle danych statystycznych. Warto podkreślić, iż Doktorant nie ogranicza się do przedstawienia danych dotyczących rozmiarów tego fenomenu w naszym kraju, ale ukazuje także skalę zjawiska w pozostałych państwach członkowskich Unii Europejskiej, a zatem praca zawiera także, co bardzo istotne, elementy prawno-porównawcze. Ogromną wartością dodaną pracy są także badania akt spraw karnych, którym poświęcono rozdział V dysertacji.

Opisywany czyn zabroniony, mimo że nie stanowi żadnego *novum* na gruncie rodzimego porządku prawnego, budzi w praktyce i doktrynie liczne wątpliwości związane z interpretacją znamion art. 280 kk., co prowadzi w konsekwencji do stosowania różnorodnej wykładni przez organy procesowe. W związku z tym jego kształt i funkcjonowanie stanowi niewątpliwie asumpt do dyskusji w środowisku naukowym, celem wypracowania wspólnego stanowiska i rozwiązania problemów pojawiających się

¹ Dane dostępne, na oficjalnej stronie Policji, pod adresem: www.policja.pl, dostęp: 1. 05. 2017 r.

na etapie stosowania prawa. Powoduje to konieczność wzbogacania dostępnej literatury o kompleksowe prace, poświęcone analizie przestępstwa z art. 280 kk.

Warto podkreślić wartość naukową rozprawy przygotowanej przez Autora, jest to obecnie najbardziej aktualne prawnokarne i kryminologiczne opracowanie w odniesieniu do analizowanego problemu i warto byłoby rozważyć możliwość jego opublikowaniu po wprowadzeniu niezbędnych zmian i korekt.

II. Przyjęte metody badawcze

Recenzowana rozprawa ma charakter teoretyczno-empirycznej analizy uwarunkowań przestępstwa rozboju. Obok bogatej warstwy kryminologicznej Autor dogłębnie analizuje obowiązujące regulacje prawne odnoszące się do opisywanego fenomenu.

Do prowadzenia badań empirycznych skłania konieczność wzbogacania dostępnej literatury w kompleksowe opracowania w przedmiotowej problematyce, a także wymóg aktualizowania wiedzy w zakresie czynu penalizowanego w art. 280 kk., wiedzy o uwarunkowaniach i czynnikach sprzyjających jego popełnianiu.

Założenia metodologiczne ujęte zostały przez Doktoranta w rozdziale I dysertacji, w którym przybliżono wszystkie niezbędne elementy przeprowadzonych badań.

W doktrynie nie ma zgodności co do tego, gdzie powinien być umiejscowiony rozdział metodologiczny w dysertacji naukowej, występują w tym zakresie różne stanowiska, niektórzy sądzą, że na początku pracy, inni, że przed samą częścią badawczą. W ocenie Recenzentki, słusznie dokonano wyeksponowania rozdziału metodologicznego na początku pracy.

Wykorzystane przez Autora dysertacji metody badawcze, ich dobór, celowość i przydatność nie budzą zastrzeżeń. Rozdział metodologiczny zawiera wszelkie niezbędne elementy - przedmiot, cel i zakres badań, problemy i hipotezy badawcze, zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, organizację i przebieg badań.

Przedmiotem badań uczyniono prawnokarne i kryminologiczne aspekty przestępstwa rozboju. Analizie poddano zwłaszcza regulacje Kodeksu karnego z 1997 r. odnoszące się do penalizowanego w art. 280 kk. czynu, przejawy, strukturę i dynamikę zjawiska w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej oraz kary orzekane za dopuszczenie się kradzieży z użyciem przemocy w Polsce oraz innych państwach Unii Europejskiej. Praca zawiera elementy z zakresu etiologii, fenomenologii – symptomatologii kryminalnej, a także

profilaktyki kryminologicznej.

Główny problem badawczy sprowadzał się do pytania postawionego w następujący sposób: Czy obecna regulacja art. 280 kk. wymaga zmian, czy ważniejsza jest zmiana postrzegania znamion w praktyce, konieczna wobec pojawiających się w tym zakresie rozbieżności i niewłaściwego stosowania przez organy procesowe?

Tak ogólnie sformułowane pytanie wymagało postawienia problemów badawczych szczegółowych. Autor dysertacji wskazał następujące szczegółowe problemy badawcze:

1. Czy zasada określoności prawa karnego oraz poprawnej legislacji wymaga, aby typ przestępstwa rozboju i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości?

2. Czy okoliczności działania ze szczególnym okrucieństwem, bądź spowodowanie śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, jako nie należące do istoty czynu z art. 280 k.k., stanowić mają przesłankę istotną wyłącznie dla wymiaru kary, czy jednak jako następstwo czynu powinny stanowić typ kwalifikowany przestępstwa rozboju w art. 280 k.k.?

3. Jakie tendencje w zakresie struktury i dynamiki przejawia przestępstwo stypizowane w przepisie art. 280 k.k. w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej?

4. Jakie tendencje w zakresie struktury i dynamiki prawomocnych skazań przejawia przestępstwo stypizowane w przepisie art. 280 k.k. w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej?

5. Czy rozważania na temat łagodności lub surowości represji karnej za rozbój w prawie polskim powinny uwzględniać również to, w jaki sposób czyn ten karany jest w innych państwach Unii Europejskiej?

6. W jakim zakresie sędziowski wymiar kary odpowiada generalnym wytycznym ustawodawcy?

7. Jak przedstawia się obraz sprawcy i jego czynu oraz pokrzywdzonego w świetle analizowanych akt spraw karnych dotyczących art. 280 k.k.?

Ponadto sformułowano szereg pomocniczych problemów badawczych odnoszących się do osoby sprawcy oraz kontekstu sytuacyjnego i grupowego czynu, którego znamiona opisane zostały w art. 280 kk.

A. Z jakiej grupy wiekowej wywodzą się sprawcy?

B. Czy rozbój jest przestępstwem popełnianym wyłącznie przez mężczyzn?

C. Czy styl życia i status społeczny wpływa na dokonanie przestępstwa rozboju?

D. Jakiego najczęściej sposobu i środków zamachu używają sprawcy?

- E. Jaki jest stopień nasilenia użytej przemocy i wpływ na przyjęcie przestępstwa?
- F. Czy rozbój to przestępstwo z jednoosobowego działania?

W celu analizy etiologii rozboju posłużono się następującymi pomocniczymi pytaniami:

- A. Jakimi motywami kierują się sprawcy?
- B. Czy popełnienie przestępstwa rozboju jest planowaną decyzją sprawcy?
- C. Czy popełnienie przestępstwa rozboju miało charakter okazjonalny lub sytuacyjny?
- D. Czy istnieje jakaś zależność pomiędzy nadużywaniem alkoholu lub narkotyków a przestępstwem rozboju?

Analizie zagadnień wiktymologicznych, posłużyły następujące pytania:

- A. Z jakiej grupy wiekowej i płci wywodzą się ofiary?
- B. Jakie są czynniki wiktymizacji?
- C. Czy ofiara przyczynia się do zaistnienia przestępstwa rozboju?
- D. Jakich skutków doznaje ofiara rozboju?
- E. Jaka jest postawa ofiary wobec sprawcy w czasie czynu?

W odpowiedzi na problem badawczy ogólny sformułowano następującą hipotezę główną: Obecna regulacja art. 280 kk. nie wymaga zmian, ważniejsza jest zmiana postrzegania znamion w praktyce, konieczna wobec pojawiających się w tym zakresie rozbieżności i niewłaściwego stosowania przez organy procesowe.

Następnie sformułowano następujące hipotezy szczegółowe:

1. Zasada określoności prawa karnego i poprawnej legislacji wymaga, aby przestępstwo rozboju i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości. Dlatego prawidłowa typizacja powinna po pierwsze wskazywać na czym polega przestępstwo, po drugie, aby było tak opisane, by jego udowodnienie było możliwe w prawidłowo prowadzonym postępowaniu karnym. Tych wymogów wydaje się przepis art. 280 k.k. i również 283 k.k. nie spełniać. Również brak spójności w literaturze przedmiotu co do pojmowania niektórych znamion rozboju prowadzi do rozbieżności w praktyce sądowego stosowania prawa.
2. Okoliczności działania przez sprawcę ze szczególnym okrucieństwem powinny należeć do ustawowej istoty czynu opisanego w art. 280 § 2 k.k., ze względu na sposób działania

sprawcy, zaś następstwo czynu w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu powinno stanowić typ kwalifikowany przestępstwa rozboju określonego w art. 280 § 3 k.k.

3. W analizowanym okresie przestępstwa z art. 280 § 1 i § 2 k.k. wykazały jednolitą tendencję spadkową w zakresie dynamiki przestępczości w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej.

4. W analizowanym okresie w świetle statystyk *The European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistic* Polska znalazła się w gronie państw o najwyższym współczynniku skazań za rozbój i łagodności w wymiarze kary w porównaniu do praktyki orzeczniczej innych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Pod względem odsetek orzeczonych kar dominowała kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Statystyki Wymiaru Sprawiedliwości wykazują podobną prawidłowość, gdyż sądy są pozornie surowe, orzekają najczęściej niski wymiar kary, stosując przy tym często warunkowe zawieszenie wykonania kary, przy czym wskaźnik dynamiki skazań za rozbój zdecydowanie ulega spadkowi.

5. Przeprowadzona analiza wybranych ustawodawstw kontynentalnej Europy skłania do wniosku, że wytyczne w zakresie wymiaru kary przewidziane w prawie anglosaskim nie są przydatne do lepszego miarkowania konkretnej kary za rozbój, gdyż zawężają w sposób szablonowy zakres dyskrecjonalnej władzy sędziego orzekającego. W kontynentalnym prawie karnym ustawodawca ustalając pewne ramy ustawowego zagrożenia, nakazujące uwzględniać okoliczności łagodzące i obciążające dla zawężenia winy sprawcy, daje do rąk sędziemu orzekającemu, poprzez takie prawo miarkowania kary, skuteczny instrument wymierzania współmiernej kary w ramach ustalonego ustawowego zagrożenia. Dlatego nie istnieje potrzeba wprowadzenia do polskiego prawa karnego wytycznych wymiaru kary.

6. Ustawodawca określając sankcję karną dla przestępstwa z art. 280 k.k., pozostawił sądom dużą swobodę w zakresie decydowania o karze. Jednak ze swobody tej sądy korzystają w sposób sprzeczny z wytycznymi ustawowymi, albo nie realizują w pełni tych zasad.

7. Ofiary i sprawcy rekrutują się najczęściej z tych samych grup i zbiorowości społecznych. Są to w większości ludzie w wieku od 21-30 lat, ponadto:

A. Sprawcami przestępstwa rozboju są najczęściej ludzie młodzi.

B. Rozbój jest przestępstwem, w którym dominują sprawcy płci męskiej.

C. Styl życia wpływa na popełnienie przestępstwa rozboju. Popełniane jest ono szczególnie wśród osób o relatywnie niskim statusie społeczno-ekonomicznym.

D. Określonymu sposobowi działania sprawców odpowiadają użyte przez nich środki. W analizowanej grupie badawczej najczęstszym sposobem zamachu było stosowanie groźby natychmiastowego użycia przemocy, zaś w przypadku używania przemocy najczęstszą formą było bicie pięściami i kopanie po głowie.

E. Przepis art. 280 k.k. nie uzależnia przyjęcia użycia przemocy wobec osoby od intensywności działań polegających na bezpośrednim fizycznym oddziaływaniu na drugą osobę. Jednak w praktyce orzeczniczej wykształciły się metody ujmowania i oceny stopnia przemocy.

F. Rozbój to przestępstwo z jednoosobowego działania.

Dalsze hipotezy badawcze Doktorant ujął w następujący sposób:

A. Najczęstszym motywem sprawców jest zdobycie w łatwy sposób pieniędzy lub przedmiotów materialnych.

B. Każdy rozbój wymaga odpowiedniego przygotowania. Jego planowanie determinowane jest różnymi czynnikami np. zamiarem sprawcy, wiekiem, kryminalnym doświadczeniem.

C. W większości przypadków przestępstwo rozboju nie ma charakteru okazjonalnego czy sytuacyjnego, a jest bardziej działaniem przemyślanym i umotywowanym.

D. Nie ma szczególnej zależności pomiędzy nadużywaniem alkoholu lub narkotyków a zaistnieniem przestępstwa rozboju. W przeważającej ilości przypadków sprawcy nie byli pod wpływem alkoholu lub narkotyków.

Pozostałe hipotezy szczegółowe ujęto w następujący sposób:

A. Ofiarami przestępstwa rozboju są najczęściej osoby w podeszłym wieku.

B. Przy rozboju można wyróżnić czynniki zwiększające wiktyimizację.

C. Ofiary często biorą udział w kreowaniu i kształtowaniu sytuacji prowadzącej ostatecznie do zaistnienia przestępstwa rozboju.

D. Skutki u ofiary uzależnione są nie tyle od postaci zamachu co od stopnia intensywności zastosowanej przez sprawcę przemocy.

E. O przyjęciu przez ofiarę określonej postawy wobec sprawcy rozboju, decydują czynniki psychiczne i sytuacyjne oraz sposób działania napastnika.

Sformułowane przez Autora problemy badawcze oraz odpowiadające im hipotezy badawcze ogólne i szczegółowe są uzasadnione i prawidłowo odzwierciedlają naukowe poszukiwania. Warstwa metodologiczna została zaprezentowana w sposób bardzo dokładny. Autor wykazał się w tym miejscu bardzo dobrą znajomością metodyki prowadzenia badań w szeroko pojętych naukach penalnych.

III. Struktura pracy

Struktura pracy nie budzi wątpliwości. Autor systematyzuje treści w prawidłowy sposób. Praca składa się z wykazu skrótów, wprowadzenia, pięciu rozdziałów, podsumowania, bibliografii oraz aneksu.

Należy jednakże zwrócić uwagę, iż poszczególne rozdziały różnią się w sposób znaczący objętością, co nieco zaburza strukturę pracy. Rozdziały III i V są wyjątkowo rozbudowane, jednak z uwagi na przedstawione w nich rozważania, taki podział należy uznać za możliwy do przyjęcia. Można byłoby, jednakże pokusić się o dokonanie wyodrębnienia pewnych treści z rozdziału III i umieszczenie ich w osobnym rozdziale.

Słusznie na początku dysertacji wyodrębniono rozdział metodologiczny (**Rozdział I**) i przedstawiono założenia badawcze. We właściwym miejscu umieszczono także rys historyczny, co powoduje iż zaprezentowane rozważania są uporządkowane pod względem chronologicznym.

Rozdział II poświęcono analizie historycznej przestępstwa rozboju. Autor zaprezentował krótko rys historyczny zjawiska i konsekwencje natury prawnej dopuszczenia się rozboju w antyku i średniowieczu, jak też w kulturze islamu. Następnie dokonano analizy genezy penalizacji przedmiotowego zachowania w polskim ustawodawstwie, poczynając od spisu prawa zwyczajowego z XIII w. Autor błędnie podaje przybliżoną datę powstania Zwierciadła Saskiego, wskazując lata 1220-1025 (s. 35), co jest zapewne wynikiem oczywistej omyłki pisarskiej. W rzeczywistości powstanie owego spisu datowane jest na lata 1220-1235.

Doktorant odniósł się także do uregulowań Kodeksu Karola V, którego wpływy również można było zauważyć na ziemiach polskich, ustawodawstwa państw zaborczych i uprzednio obowiązującego Kodeksu karnego z 1969 r. Zwrócono uwagę na system kar przewidzianych za dopuszczenie się zaboru cudzej rzeczy z użyciem przemocy w poszczególnych okresach historycznych.

Przybliżenie genezy regulacji zawsze jest dużą wartością dokonanej analizy, tym bardziej, że jest ona dosyć kompletna. Nie sposób byłoby prawidłowo opisywać obowiązujące uregulowania prawnokarne, z pominięciem ich kontekstu historycznego.

W **rozdziale III** zaprezentowano warstwę prawnokarłą przestępstwa rozboju. Dokonano komentarzowej, ale bardzo kompleksowej analizy znamion czynu zabronionego z art. 280 kk. W tym miejscu posłużono się szeregiem opracowań komentarzowych oraz judykatów i wskazano kwestie wywołujące rozbieżności wśród przedstawicieli nauki. Szczególną uwagę poświęcono problematyce strony przedmiotowej, która budzi największe spory w dogmatyce prawa karnego. Dogłębnej analizie poddano wszystkie z alternatywnie wymienionych czynności sprawczych, próbując rozwiązać problemy interpretacyjne związane z operacjonalizacją kluczowych pojęć. Szeroko opisano także problematykę typów kwalifikowanych przestępstwa. Analizie poddano znamiona sposobu działania sprawcy wpływające na zastosowanie surowszej sankcji prawnokarnej. Przedstawiono istotne rozważania związane z zakwalifikowaniem broni gazowej, alarmowej i sygnałowej jako broni palnej. Autor poczynił również rozważania dotyczące rozumienia terminu „inny podobnie niebezpieczny przedmiot”, w tym miejscu wyszczególnił szereg przedmiotów uznawanych za takowe przez przedstawicieli nauki i judykatury. Słusznie stwierdził, że by móc uznać przedmiot za niebezpieczny i środek za obojętny należy brać pod uwagę przede wszystkim ich właściwości, a nie sposób posłużenia się nimi. Ponadto dokonano rozważań dotyczących charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi uregulowanego w art. 283 kk. Dogłębnie zaprezentowano też rozważania dotyczące zbiegu przestępstw i przepisów ustawy.

Autor pochylił się także nad problematyką różnych konfiguracji przestępczego współdziałania. Dokonano także analizy form stadialnych i zjawiskowych opisywanego typu czynu zabronionego. Ponadto Doktorant odniósł się do bardzo interesującego zagadnienia, któremu nie poświęca się w literaturze zbyt wiele uwagi, a mianowicie – krzyżowania się form stadialnych i zjawiskowych. Powyższe kwestie zostały zaprezentowane bardzo szczegółowo. Warto podkreślić, że Autor posłużył się w tym miejscu bardzo licznym orzecznictwem, co stanowi ogromną wartość. Na koniec analizie poddano ustawowy i sądowy wymiar kar za realizację znamion czynu zabronionego z art. 280 kk. Pogłębionej analizie poddano wszystkie możliwe prawnokarne konsekwencje, w

zależności od kontekstu sytuacyjnego i okoliczności popełnienia czynu, z którymi możemy mieć do czynienia na gruncie obowiązującej ustawy karnej i wątpliwości związane z ich stosowaniem. Autor, po dokonaniu analizy uzasadnień wyroków karnych zapadłych na podstawie art. 280 kk., zauważył że organy wymiaru sprawiedliwości, pomijają bardzo często przy wymiarze kary szczegółowe rozważania dotyczące zasad i dyrektyw sądowego wymiaru kary, tylko się na nie powołując. Jednakże takie postępowanie wymiaru sprawiedliwości, nie jest osobliwym i właściwym tylko w przypadkach postępowań o rozbój. Z generalnym powołaniem się na te zasady i dyrektywy spotkać się można niezależnie od czynu zarzucanego sprawcy i podstawy prawnej skazania. Jest to wręcz sztamowe, szablonowe przywołanie określonych formuł w uzasadnieniu orzeczenia.

Rozdział IV posiada charakter prawnoporównawczy. Zestawienie prawidłowości występujących w naszym kraju z tymi dającymi się zaobserwować w innych państwach ma niewątpliwie ogromną wartość. Pozwala ono wyprowadzić wnioski dotyczące czynników warunkujących występowanie danego fenomenu, jego ewolucję, prognozy w zakresie zagrożenia oraz wysunąć postulaty de lege ferenda. Należy podkreślić, że Doktorant podjął się bardzo trudnego zadania. Trudno jest bowiem wyprowadzić wiążące wnioski analizując instytucję, która w poszczególnych państwach, z uwagi na ich specyfikę oraz generalne różnice w prawodawstwie jest regulowana odmiennie. Ponadto statystyki, gromadzone w poszczególnych państwach, z różnych względów, operują różnymi zmiennymi, a dane rejestrowane są w odmienny sposób. Autor dokonał analizy danych statystycznych dotyczących skali zjawiska w Polsce i pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Ponadto dokonał próby prognozowania w zakresie zagrożenie opisywanym zjawiskiem w poszczególnych krajach. Dogłębna analiza zestawień Eurostatu pozwoliła na postawienie tezy, iż w Polsce zjawisko to nie jest szczególnie groźne i nie osiąga wyjątkowych rozmiarów, na tle innych europejskich państw. Następnie zobrazowano rodzaje kar orzekanych w krajach członkowskich za dopuszczenie się analogicznego czynu przestępnego. Z dokonanych badań wysunięto wniosek, że Polska należy do grupy państw, w których najczęściej dochodzi do skazań za dokonanie kradzieży z użyciem przemocy. Zwrócono także uwagę, że Polska plasuje się na pierwszej pozycji pod względem liczby orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania.

Autor poczynił także kompleksowe rozważania odnoszące się do skali i struktury fenomenu w latach 2008-2015 w Polsce. Rozważania te pozwoliły na sformułowanie wniosków, iż zależność występująca między wykrywalnością a dynamiką zagrożenia, pozwala przyjąć, że tendencja spadkowa w zakresie występowania czynu kryminalizowanego w art. 280 kk. jest efektem skutecznej pracy organów ścigania. Nie do końca można jednak się zgodzić z takim stwierdzeniem, mimo iż działalność policji, niewątpliwie ma ogromny wpływ na spadek rozmiarów zjawiska przestępnego, to jego dynamikę warunkuje również szereg innych czynników. Nie można zapominać, że mają na nią wpływ zmiany zachodzące w społeczeństwie o charakterze społecznym, politycznym i gospodarczym. Zainteresowanie popełnianiem tej kategorii przestępstw pospolitych jest po prostu „nieopłacalne”, przy jednoczesnym wysokim ustawowym zagrożeniu sankcją karną. Autor dokonał także analizy zagrożenia tego rodzaju przestępczością i rozmiarów zjawiska w poszczególnych województwach naszego kraju. W tym miejscu brakuje jednak komentarza Autora do wyników badań i **próby odpowiedzi na pytanie, czym uwarunkowane są rozmiary zjawiska w poszczególnych jednostkach podziału administracyjnego, czy i jakie są czynniki wpływające na wzrost bądź spadek zagrożenia tym przestępstwem.** Ponadto zaprezentowano dane dotyczące prawomocnych skazań, ich dynamikę, rodzaje orzekanych kar. Słusznie podsumowuje Autor, iż sądy bardzo często orzekają karę pozbawienia wolności w zawieszeniu. Można by stwierdzić, że instytucja ta jest permanentnie nadużywana przez wymiar sprawiedliwości. Niepokojącym jest również fakt, że w przypadku orzekania bezwzględnej kary pozbawienia wolności jej wysokość oscyluje najczęściej w granicach dolnego ustawowego zagrożenia. Badania uwidoczniły także nieefektywność systemu probacyjnego. Sądy niesłusznie i nadmiernie korzystają z instytucji warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności, mimo braku pozytywnej prognozy kryminologicznej. Należy jednakże podkreślić, że zjawisko to nie dotyczy tylko orzeczeń zapadłych w sprawach o czyn z art. 280 kk., jest ono dosyć powszechne w praktyce polskiego wymiaru sprawiedliwości.

Na koniec dokonano zestawienia ustawowych granic wymiaru kary w Anglii i Walii, Niemczech oraz Francji. Jak wskazał Autor, ów wybór podyktowany był zbliżoną konstrukcją przestępstwa rozboju, do tej obowiązującej w polskim porządku prawnym. Pokróćce przedstawiono zarys prawnokarnych regulacji w ustawach karnych wymienionych państw, przybliżono też niektóre znamiona analogicznego czynu

zabronionego. Pozwoliło to na wskazanie generalnych różnic występujących między prezentowanymi systemami prawnymi. Dokonując zestawienia ustawowego zagrożenia sankcją karną, Autor słusznie zauważył, że ma ono charakter pozorny, ponieważ rodzaj i wysokość orzekanych kar uzależniona jest od sądowych zasad i dyrektyw wymiaru kary. Zaobserwowano, że sądy polskie traktują sprawców czynu z art. 280 kk łagodniej, niż sądy pozostałych państw w przypadku skazania za analogiczny czyn zabroniony. Istotnym elementem rozważań, jest zaproponowanie wprowadzenia do polskiego kodeksu karnego typu kwalifikowanego rozboju z uwagi na działanie ze szczególnym okrucieństwem albo następstwo w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Z jednej strony brak zagrożenia surowszą sankcją karną takich zachowań w przepisie kryminalizującym kradzież z zastosowaniem przemocy, wydaje się wskazywać na niekonsekwencję ustawodawcy, z uwagi na to, że w przypadku szeregu innych czynów zabronionych, dokonano typizacji kwalifikowanej odmiany przestępstwa, z uwagi na te znamiona. Należy, jednakże zwrócić uwagę, na to że w art. 148 §2 pkt 2 kk., ustawodawca wyodrębnił kwalifikowaną postać zabójstwa z uwagi na popełnienie czynu w związku z rozbojem. **W związku z tym wprowadzenie do art. 280 kk. kwalifikowanego typu przestępstwa rozboju, z uwagi na następstwo w postaci śmierci człowieka, jeżeli po stronie podmiotowej zachodzi zamiar bezpośredni lub ewentualny, nie wydaje się zasadne.** Mogłoby ono wchodzić w grę tylko w przypadku winy nieumyślnej (nieumyślne spowodowanie śmierci). Na gruncie obowiązujących regulacji skutkuje to kwalifikacją kumulatywną z art. 280 w zw. z art. 155 k.k. W przypadku gdy następstwem zachowania jest ciężki uszczerbek na zdrowiu również stosowana jest kumulatywna kwalifikacja czynu na podstawie art. 280 § 1 lub 2 oraz art. 156 § 1-3, w zależności od postaci winy, co do poszczególnych następstw. Za niewątpliwie słuszny postulat należy uznać propozycję ustanowienia typu kwalifikowanego, z uwagi na działanie sprawcy ze szczególnym okrucieństwem.

Ponadto przeprowadzone badania, jak słusznie zauważył Autor ukazują potrzebę bardziej szczegółowej analizy przedmiotowych kwestii i stanowią niewątpliwie asumpt do dalszej dyskusji.

W rozdziale V zaprezentowano fenomen w świetle wyników bardzo szczegółowych i wieloaspektowych badań akt spraw karnych, dotyczących czynu penalizowanego w art. 280 kk., przeprowadzonych w Sądzie Okręgowym w Łodzi w IV i XVIII Wydziale Karnym.

Autor dokonał analizy zapadłych orzeczeń pod kątem osoby sprawcy i ofiary, zachodzących między nimi interakcji, etiologii czynu, rodzajów czynności sprawczych, przedmiotu czynności wykonawczej przestępstwa, okoliczności modalnych czynu, wysokości wymierzonej dolegliwości prawnokarnej za popełnienie przestępstwa z art. 280 kk. oraz decyzji kończących postępowanie karne.

Badaniami objęto 159 orzeczeń jednego sądu, zapadłych w latach 2010-2015. W związku z powyższym, należy zaznaczyć, iż były one przeprowadzone na niewielką skalę, dobór próby badawczej został bowiem ograniczony do właściwości sądu okręgowego w Łodzi. Ponadto objęto nimi krótki okres czasu (5 lat). Jednakże ich wynik jest w miarę reprezentatywny i może prowadzić do sformułowania ogólnych wniosków. Przeprowadzone badania potwierdziły szereg niepokojących hipotez. W związku, z tym że sprawcami czynu penalizowanego w art. 280 kk. są przede wszystkim ludzie młodzi, należałoby sformułować postulaty dotyczące przeciwdziałania takiemu zjawisku, np. w oparciu o konstruowanie programów prewencyjnych i budowanie świadomości prawnej wśród młodzieży. Ważnym elementem badań jest również zwrócenie uwagi, na to że dopuszczenie się czynu z art. 280 kk. nie jest warunkowane spożyciem alkoholu lub zażyciem środków odurzających, jak często wydaje się opinii społecznej. Dogłębna analiza profilu statystycznej ofiary pozwoliła Autorowi na sformułowanie bardzo interesujących wniosków w zakresie czynników zwiększających i zmniejszających ryzyko wiktyimizacji. Po rozpoznaniu uwarunkowań prowadzących do stania się ofiarą, Autor stwierdził, że nierzadko mamy do czynienia z przyczynieniem się ofiary, jednakże stosunkowo rzadko sprawcy są przez nią prowokowani. Ponadto, co również może dziwić, obalono mit krążący w społeczeństwie, że ofiarami przestępstw rozbójniczych są głównie ludzie starsi.

Przeprowadzona analiza potwierdziła tezę o wysokim stopniu brutalności, jakim odznaczają się sprawcy czynu z art. 280 kk. Najczęstszym sposobem ich działania jest bicie ofiary pięściami i kopanie po głowie, czego skutki są wyjątkowo dolegliwe. Rzadziej posługują się oni, natomiast niebezpiecznymi przedmiotami, jednak już sam fakt ich stosowania i różnorodność ich doboru może budzić niepokój.

Wśród przedmiotów zaboru w czołówce znalazły się: pieniądze, telefon i iPod, a w przeważającej części wartość przedmiotów oscylowała w granicach 101 – 500 zł. Świadczy to o tym, że rozbój jest przestępstwem prymitywnym. Sprawcy działając w bardzo brutalny i okrutny sposób, posługując się niebezpiecznymi przedmiotami –

czasem bardzo wyszukany, a czasem wszystkim, co znajdzie się w pobliżu, powodując wyjątkowo dotkliwe skutki, kierują się pobudkami niskiego rzędu, a ich motywacja zasługuje na szczególne potępienie. Stwarzają zagrożenie dla dóbr przedstawiających najwyższą wartość, takich jak życie i zdrowie, celem zdobycia dóbr materialnych, między którymi zachodzi ogromna dysproporcja.

Doktorant dokonał bardzo kompleksowej analizy orzeczeń sądowych i opatrzył je słusznymi komentarzami i uwagami. Zwrócono także uwagę na problemy, które w praktyce sprawia organom wymiaru sprawiedliwości przypisanie właściwej podstawy odpowiedzialności prawnokarnej sprawcy, co jest następstwem sporów występujących wokół znamion czynu zabronionego, w szczególności dotyczących jego strony przedmiotowej. W związku z tym jawi się konieczność ujednoczenia koncepcji doktrynalnych, by móc rozwiązać problemy związane z niejednorodną praktyką stosowania prawa. Badania uwidoczniły bardzo niepokojący problem braku uzasadnienia przyjętej kwalifikacji prawnokarnej zachowania, bądź przedstawiania tych kwestii w sposób niedokładny w aktach oskarżenia. Z badań wypłynął wniosek, iż w 60% spraw sądy zmuszony były dokonywać modyfikacji opisu czynów, których popełnienie zarzucano oskarżonemu. Takie sytuacje, tym bardziej na taką skalę, nie powinny mieć miejsca w polskim wymiarze sprawiedliwości, świadczą one bowiem o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu prokuratury.

Autor po raz kolejny, w tym miejscu zwrócił uwagę na kwestię działania sprawcy w sposób „szczególnie okrutny”, w bardzo kompleksowy sposób opisując owo znamię. Słusznie też wysunął postulat dokonania zmian w obowiązującej ustawie karnej, celem dodania do art. 280 kk. typu kwalifikowanego z uwagi na *modus operandi* sprawcy. Zagrożenie takiego zachowania surowszą sankcją natury prawnokarnej wydaje się zasadne, inaczej niż w przypadku następstwa w postaci śmierci ofiary, o czym wspomniano wyżej.

IV. Bibliografia

W pracy wykorzystano imponującą literaturę, przede wszystkim polskojęzyczną, ogółem aż 913 pozycji. Doktorant powołał się tylko na kilka źródeł obcojęzycznych, w dużej mierze cytując je za innymi Autorami. Stosownym byłoby skorzystanie z większej ilości źródeł obcojęzycznych, z uwagi na to że w dysertacji szeroko poruszono wątki o charakterze parwnoporównawczym. Podkreślić należy, że Autor dokonał bardzo

rzetelnego przeglądu literatury z ostatnich kilkudziesięciu lat.

Doktorant posłużył się w pracy szeregiem opracowań monograficznych, komentarzy, opracowań o charakterze przyczynkarskim i judykatów.

W części zatytułowanej „Literatura” niepotrzebnie znalazły się niektóre źródła internetowe, które powinny zostać umiejscowione z pozostałymi w części „Inne”, bądź wyodrębnić należałoby osobną część „Źródła internetowe”.

Należy jednakże zwrócić uwagę, iż w bibliografii nie powołano wszystkich pozycji i Autorów prac, z których Doktorant czerpał wiedzę. W niektórych przypadkach pominięto udział w monografiach, innych opracowaniach zwartych o charakterze monograficznym oraz komentarzowym, ograniczając się tylko do wskazania redaktorów pozycji, np. poz. 29, 130.

Ponadto w przypadku pozycji nr 256 i 266 nie wskazano drugiego z inicjałów imienia Autora (R. A. Stefańskiego), to samo dotyczy pozycji autorstwa E. M. Guzik-Makaruk.

Judykаты, z kilkoma zasygnalizowanymi odstępstwami, usystematyzowane zostały prawidłowo, według klucza: uchwały Sądu Najwyższego, wyroki Sądu Najwyższego, postanowienia Sądu Najwyższego, wyroki Sądów Apelacyjnych oraz Sądów Okręgowych, w każdej z tych podgrup uszeregowano je także chronologicznie. Niesłusznie wyrok Trybunału Konstytucyjnego (poz. 512) oraz wyrok Sądu Najwyższego (poz. 514), jak też wyroki sądów okręgowych znalazły się pośród orzecznictwa sądów apelacyjnych. Należałoby właściwie usystematyzować wskazane orzeczenia.

Części „Źródła prawa” nadano numer porządkowy II, chociaż w rzeczywistości jest to część nr III, konsekwentnie nieprawidłowy numer przypisano też części „Inne”. Źródła prawa uporządkowane zostały hierarchicznie i chronologicznie. Brakuje podziału na źródła prawa obowiązujące i archiwalne - nieobowiązujące. Ponadto akty prawne państw obcych należałoby usystematyzować w osobnej części. W przypadku kodeksów karnych państw obcych nieprawidłowo podano także ich źródła.

W części „Inne” można dokonać systematyki, celem wyodrębnienia glos i źródeł internetowych. Ponadto pozycje słownikowe mogłyby zostać umieszczone w części „Literatura”.

V. Formalna strona pracy

Od strony formalnej praca zasługuje mimo wszystko na pozytywną ocenę, ale wypadałoby w przyszłości mocniej zadbać o warsztat pisarski. W spisie treści można by też używać symbolu znaku paragrafu „§” przy numeracji poszczególnych podrozdziałów,

co zdaje się być powszechną praktyką w pracach prawniczych. Zbyt szczegółowo zostały także rozbudowane rozdziały III i V oraz ich podrozdziały, co zaburza wewnętrzną spójność pracy. Można to uzasadnić obszernością treści tych rozdziałów, jednak w szczególności rozdział III mógłby być z powodzeniem podzielony na co najmniej dwa odrębne.

Przypisy skonstruowane są z reguły poprawnie, w niektórych nie podano jednak wydawnictwa, co Autor czynił w przypadku pozostałych pozycji, np. przypis nr 3. Należałoby zachować w tej kwestii jednolitość i wszystkie wykorzystane źródła dokumentować w jednakowy sposób.

Zauważyć można również brak posłużenia się, w przypadku dzieł cytowanych, sformułowaniem „*op. cit.*” lub „dz. cyt.”, zamiast tego Autor stosuje tylko „...”. Ponadto w przypadku treści znajdujących się w przypisach nie zachowano jednakowej wielkości akapitów.

Autor posługuje się prawidłowo językiem prawnym i prawniczym, niestety popełnia czasem błędy językowe. Doktorant używa konstrukcji tautologicznych, np. „tylko i wyłącznie”. Wyrazy te mają synonimiczne znaczenie, zbędnym wydaje się więc stosowanie takich konstrukcji celem podkreślenia jakichś kwestii.

Nagminnie używany jest również czasownik „omawiać” i „mówić” w niewłaściwym kontekście. Należy podkreślić, że ustawodawca „nie omawia” niczego w kk., jeżeli już to opisuje, to samo tyczy się Autora, który w dysertacji niczego nie prezentuje ustnie, ale opisuje. Ponadto w odniesieniu do przepisu użyto sformułowania „brzmi”, co również nie jest poprawne, ponieważ przepis, jako jednostka redakcyjna aktu prawnego, nie wydaje żadnego dźwięku. W niektórych miejscach wyraz „prawnokarny” pisany jest z zastosowaniem przerwy między członami, co jest błędem.

W pracy występuje też bardzo dużo literówek (w środku słów czy na ich końcach). W tekście zaobserwować można nagminne występowanie podwójnych odstępów między poszczególnymi wyrazami, co sztucznie zwiększa jej i tak już dużą objętość. W dysertacji naukowej, a tym bardziej prawniczej, gdzie wymaga się szczególnej precyzji w doborze słów, należałoby zwrócić większą uwagę na takie kwestie i dołożyć wszelkich starań, aby takie błędy ograniczyć do minimum.

VI. Konkluzja

Mimo wskazanych niedociągnięć, przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pana mgr Piotra Bogackiego zasługuje na pozytywną ocenę i może stanowić podstawę do dalszego procedowania w ramach przewodu doktorskiego. Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14. marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65 poz. 595 ze zm.) Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Kandydat do uzyskania stopnia naukowego doktora w obszarze nauk społecznych w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo wykazała się w pracy ogólną wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością prowadzenia pracy naukowej.

Z pełnym przekonaniem, po dokonaniu niezbędnych poprawek, można także zasugerować publikację przygotowanej dysertacji, gdyż nosi ona cechy opracowania kompleksowego i niewątpliwie wypełnia istniejącą dotychczas lukę w literaturze.

dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk, prof. UwB
Ewa M. Guzik-Makaruk
Katedra Prawa Karnego